

การเข้าถึงการประกันสังคมของกลุ่มแรงงานต่างด้าว : กรณีศึกษาเปรียบเทียบ
แรงงานต่างด้าวในระบบและนอกระบบ ในจังหวัดชลบุรี
**Access to Social Security of Migrant Workers : A Comparative Case Study
of Formal and Informal Migrant Workers in Chonburi Province**

ณัฐธินิชา ไชยพิศ และ อจิราภัส เพียรขุนทด

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Natthanicha Chaiyaphis and Ajirapa Pienkhuntod

Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: n.chaiyaphis@kkumail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งศึกษาการเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี โดยเป็นวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีลักษณะแบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีการกำหนดรูปแบบข้อคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นและตอบคำถามได้อย่างอิสระ โดยมีผู้ให้ข้อมูลรวมทั้งสิ้น 28 คน ได้แก่ 1) กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน 2) กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ไม่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน 3) เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม จังหวัดชลบุรี สาขาบางละมุง จำนวน 4 คน และ 4) นายจ้าง/ผู้ประกอบการ จำนวน 4 คน

ผลการศึกษา พบว่า แรงงานต่างด้าวทั้งที่เป็นผู้ประกันตนและไม่เป็นผู้ประกันตนสามารถเข้าถึงการประกันสังคมได้ โดยมี 5 ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงการประกันสังคม ได้แก่ 1) การเข้าถึงแหล่งบริการ 2) ความพอเพียงของการให้บริการ 3) การยอมรับคุณภาพของบริการ 4) ความสามารถในการชำระค่าใช้จ่ายของผู้รับบริการ 5) ความสะดวกและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งบริการ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว ได้แก่ 1) การขาดความรู้เรื่องสิทธิประโยชน์ประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว และ 2) ความยุ่งยากในการขอรับสิทธิประโยชน์หรือเบิกเงินกองทุนประกันสังคม

คำสำคัญ : การคุ้มครองทางสังคม; สวัสดิการสังคม; การประกันสังคม; แรงงานต่างด้าว

Abstracts

This research examined access to social security of migrant workers in Chonburi province. It aimed to 1) study factors affecting access to social security of migrant workers in Chonburi province and 2) study problems and obstacles to accessing social security of migrant workers in Chonburi province. It was qualitative research which employed in-depth interview as a research instrument. With a semi-structured interview pattern, open-ended questions were designed to allow informants to express their opinions and answer questions freely. The total number of key informants was 28, consisting of 10 formal migrant workers, 10 informal migrant workers, 4 social security officers from the Banglamung branch, Chonburi province, and 4 employers/entrepreneurs.

The research findings suggested that both formal and informal migrant workers could access to social security. It found 5 main factors that affected access to social security, namely 1) accessibility 2) availability 3) acceptability 4) affordability and 5) accommodation. In addition, migrant workers faced 2 main obstacles to accessing social security, namely: 1) a lack of information about social security benefits, and 2) inconvenience in obtaining benefits or withdrawing from social security funds.

Keywords: Social Protection; Social Security; Migrant Workers

บทนำ

ในปัจจุบันการศึกษาเรื่องการคุ้มครองทางสังคมและสวัสดิการสังคมสำหรับแรงงานต่างด้าวเป็นเรื่องที่มีการศึกษากันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากแรงงานต่างด้าวถือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญในการยกระดับศักยภาพของเศรษฐกิจและสังคมไทย (มณฑล กปิลกาญจน์ และนางสาววันใหม่ นนทฐิติพงศ์, ม.ป.ป.: ออนไลน์) ความหมายของ “แรงงาน” หมายถึง ทรัพยากรมนุษย์หรือบุคคลที่ผ่านการบริหารจัดการ ที่เริ่มตั้งแต่การสรรหา การพัฒนา การรักษาไว้ และการใช้ประโยชน์จากแรงงานจนทำให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ส่วนความหมายของ “แรงงานต่างด้าว” หมายถึง บุคคลธรรมดาที่ย้ายถิ่นฐานไปยังประเทศหนึ่งซึ่งมิใช่ภูมิลำเนาของตนหรือไม่มีสัญชาติในประเทศนั้น ๆ ที่เดินทางไปทำงานโดยใช้กำลังกาย ความรู้ ความสามารถเพื่อค่าแรงหรือประโยชน์อื่น ๆ (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, ม.ป.ป.: ออนไลน์) จากความหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าปัจจัยในการย้ายถิ่นฐานของแรงงานนั้นมีเหตุผลสำคัญ คือ สถานภาพของบุคคลในมุมมองทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นฐาน ประเทศไทยยังคงต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าว โดยเป็นศูนย์กลางการเคลื่อนย้ายแรงงานที่สำคัญของภูมิภาคอาเซียน ทั้งในฐานะประเทศต้นทาง ทางผ่าน และปลายทางของผู้ย้ายถิ่นจากรายงานสถานการณ์แรงงานต่างด้าวในประเทศไทยของสำนักงานบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน พบว่าในเดือนสิงหาคม ปี 2564 มีแรงงานต่างด้าวอนุญาตให้ทำงานทั่วราชอาณาจักรทั้งสิ้น 2,347,124 คนและในเดือนกันยายน ปี 2564 มีแรงงานต่างด้าวอนุญาตให้ทำงานทั่วราชอาณาจักรทั้งสิ้น 2,374,501 คน (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2564 : ออนไลน์) โดยร้อยละ 90.8 ของแรงงานต่างด้าวเป็นแรงงานทั่วไป และเข้ามาทำงานตามความต้องการของ

สถานประกอบการที่ภาครัฐได้ร่วมทำข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับประเทศต้นทางประกอบด้วย พม่า กัมพูชา ลาว และเวียดนาม ในการนำเข้าแรงงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย (ธนิต โสรัตน์, 2564 : ออนไลน์) (MOU หรือ Memorandum Of Understanding) นอกจากนี้ แรงงานต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทยยังประกอบด้วยแรงงานมีฝีมือและแรงงานที่เข้ามาตามกฎหมายส่งเสริมการลงทุน (BOI) แรงงานต่างด้าวจึงเป็นหนึ่งในกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ นับว่าเป็นส่วนช่วยในการสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศมากถึงร้อยละ 6.6 ((ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13, 2564 : ออนไลน์) โดยเฉพาะในภาคการผลิต อาทิ อุตสาหกรรมก่อสร้าง ภาคเกษตร และประมง การย้ายถิ่นฐานของแรงงานต่างด้าว ไม่เพียงแต่จะเป็นผลดีในการยกระดับศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเท่านั้น หากมองข้อเท็จจริงในแง่ของต้นทุนหรือทุนทางสังคม พบว่าสาเหตุหลักเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศไทย เช่น สภาวะเศรษฐกิจและสังคม ที่ส่งผลให้เกิดความต้องการแรงงานจำนวนมาก จึงเกิดขบวนการนำเข้าแรงงานต่างด้าว อาจรวมไปถึงขบวนการค้ามนุษย์ขึ้น (พรรษา ศิริมาจันทร์, ม.ป.ป. : ออนไลน์) ในผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม คือ ผู้ประกอบการเน้นการใช้แรงงานราคาถูกและผลิตภาพต่ำ ส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศไทย และปัญหาที่สำคัญ คือ การเกิดชุมชนแรงงานต่างด้าว ที่อาจก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม เกิดโรคระบาดและโรคติดต่อ (พรรษา ศิริมาจันทร์, ม.ป.ป. : ออนไลน์)

แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แรงงานต่างด้าวในระบบและแรงงานต่างด้าวนอกระบบ โดยแรงงานทั้ง 2 ประเภท เดินทางเข้าประเทศไทยผ่านกระบวนการที่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานที่อพยพมาจากประเทศลาว พม่า และกัมพูชา (สิริโฉม พรหมโฉม, ม.ป.ป. : ออนไลน์) มีสิทธิได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2560) พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 พ.ร.บ.การทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2551 และ พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2551 (สิริโฉม พรหมโฉม, ม.ป.ป. : ออนไลน์) เป็นต้น ในทางปฏิบัติพบว่า การจ้างแรงงานต่างด้าวอย่างผิดกฎหมายยังคงมีอยู่ทั่วไปในกลุ่มแรงงานในประเทศไทย เนื่องจากนายจ้างมองว่าการนำเข้าแรงงานต่างด้าวอย่างถูกต้องนั้นมีความยุ่งยากด้านเอกสารและ เสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก จอมขวัญ ขวัญยืน (2549 : 6) แต่ความจริงแล้วถือเป็นการเพิ่มความยุ่งยากให้แก่ นายจ้างมากกว่า และยังส่งผลให้แรงงานต่างด้าวไม่ได้รับการคุ้มครองหรือสิทธิประโยชน์จากประกันสังคมต่าง ๆ ดังนั้น เมื่อเกิดอุบัติเหตุ นายจ้างจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายของลูกจ้างด้วยตนเอง

แรงงานต่างด้าวในระบบอาจเรียกได้ว่าเป็นแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย หมายความว่า บุคคลธรรมดาที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามายังประเทศไทย เพื่อประสงค์จะได้รับค่าจ้างและประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งเดินทางเข้ามาโดยผ่านกระบวนการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยจะได้รับการคุ้มครองจากสิทธิประโยชน์สวัสดิการสังคม เมื่อได้มีการขึ้นทะเบียนทำประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว โดยมีการระบุเงื่อนไขการคุ้มครองไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องเป็นแรงงานที่มีหนังสือเดินทาง มีใบอนุญาตการทำงาน เอกสารรับรองบุคคล หรือเอกสาร

แสดงตัวแทนหนังสือเดินทาง เช่น บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย (บัตรชมพู) และจะต้องผ่านการพิสูจน์สัญชาติ (กรุงเทพมหานคร, 2564 : ออนไลน์) ในทางตรงข้าม

แรงงานต่างด้าวในระบบก็เรียกได้ว่าเป็นแรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองมาแบบผิดกฎหมายก็จะได้ไม่ได้รับการคุ้มครองจากสิทธิประโยชน์สวัสดิการสังคม แต่หากเป็นกรณีได้รับการผ่อนผันให้สามารถทำงานชั่วคราวได้ แรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้จะถือเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองที่อยู่ระหว่างรอการส่งกลับ โดยแรงงานต่างด้าวต้องดำเนินการรายงานตัว จดทะเบียนประวัติกับกรมการปกครอง ตรวจสอบสุขภาพและทำประกันสุขภาพกับกระทรวงสาธารณสุข และมาขออนุญาตทำงานกับกรมการจัดหางาน (ทีเอ็นเอ็น ออนไลน์, 2564 : ออนไลน์) เมื่อได้รับบาดเจ็บ หรือเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานต้องรีบแจ้งเจ้าหน้าที่ประกันสังคมเพื่อดำเนินการให้นายจ้างจ่ายเงินทดแทน

การคุ้มครองทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักประกันสังคมของประเทศไทยสำหรับแรงงานต่างด้าว เป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อรองรับการย้ายถิ่นฐานของแรงงานต่างด้าว เพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคมให้แก่แรงงานต่างด้าว แต่หลักประกันสังคม ไม่เพียงมอบสิทธิประโยชน์ให้กับแรงงานต่างด้าว แต่ยังถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดปัญหาการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ในปัจจุบัน ยังมีแรงงานต่างด้าวบางส่วนที่ไม่ได้เป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสาเหตุหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่ระบบประกันสังคม การคุ้มครองทางสังคม เปรียบเทียบระหว่างแรงงานต่างด้าวในระบบและนอกระบบ ในจังหวัดชลบุรี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นกรณีศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่มีลักษณะแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยมีการกำหนดรูปแบบข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นและตอบคำถามได้อย่างอิสระ โดยใช้เวลาสัมภาษณ์เฉลี่ยคนละ 30-45 นาที รายละเอียด ดังนี้

ผู้ศึกษาได้ทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) โดยมีการกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

1. แรงงานต่างด้าวในกรณีที่เป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม จะต้องเคยได้รับสิทธิประโยชน์จากกองทุนประกันสังคมอย่างใดอย่างหนึ่งจากทั้งหมด 7 กรณี ดังนี้ 1) กรณีคลอดบุตร 2) กรณีการสงเคราะห์

บุตร 3) กรณีเจ็บป่วย หรือได้รับอันตรายจากการทำงาน 4) กรณีทุพพลภาพ 5) กรณีชราภาพ 6) กรณีว่างงาน 7) กรณีเสียชีวิต

2. ในกรณีของแรงงานต่างด้าวที่ไม่เป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม จะต้องเคยประสบเหตุการณ์ที่ตรงกับสิทธิประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งของกองทุนประกันสังคมทั้ง 7 กรณีข้างต้น

3. เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม จังหวัดชลบุรี สาขาบางละมุง เพื่อให้ข้อมูลสำหรับการให้บริการด้านประกันสังคมแก่แรงงานต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี และ

4. นายจ้าง/ผู้ประกอบการ เพื่อให้ข้อมูลด้านความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นหรือไม่เป็นผู้ประกันตนของแรงงานต่างด้าว

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ศึกษาได้ทำการแจกแจงกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสัมภาษณ์ ได้ดังนี้

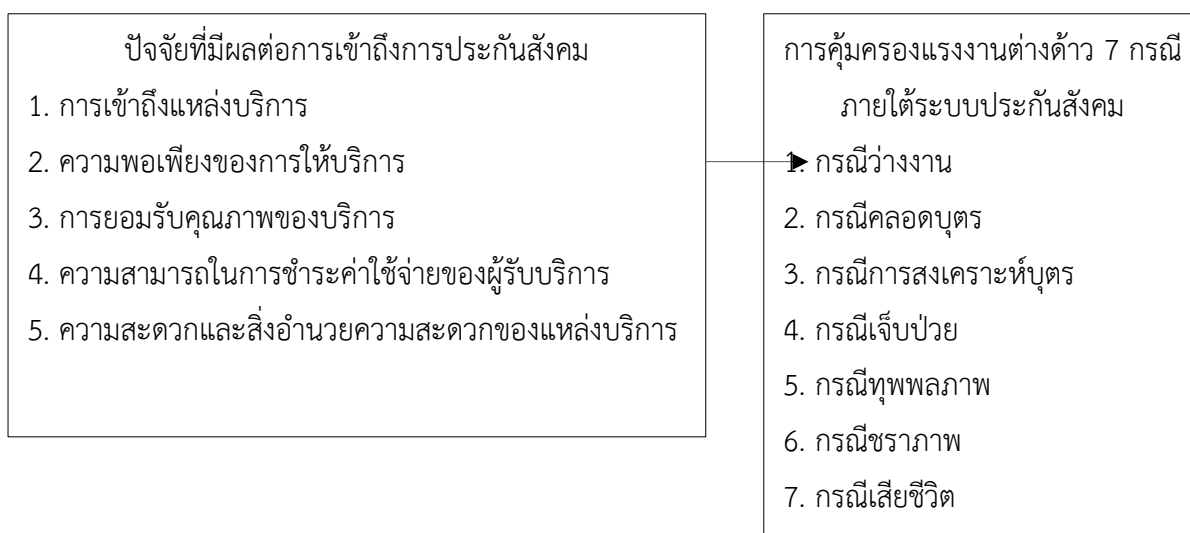
1. กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน
2. กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ไม่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน (ผู้ถือบัตรประกันสุขภาพ จำนวน 7 คน และผู้ผิดกฎหมาย จำนวน 3 คน)
3. เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม จังหวัดชลบุรี สาขาบางละมุง จำนวน 4 คน
4. นายจ้าง/ผู้ประกอบการ จำนวน 4 คน (นายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 2 คน และเป็นนายจ้างของผู้ถือบัตรประกันสุขภาพ และผู้ผิดกฎหมาย จำนวน 2 คน)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) หมายถึง เป็นการสัมภาษณ์ที่ศึกษาได้กำหนดข้อคำถามไว้ล่วงหน้าแล้ว โดยข้อคำถามเป็นรูปแบบปลายเปิด (Open-Ended) เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่น่าเชื่อถือ และข้อมูลที่ตรงไปตรงมา โดยเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลในการศึกษานี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สมุดบันทึกทั่วไป เครื่องบันทึกเสียง และล่ามแปลภาษาในบางกรณี โดยข้อคำถามสัมภาษณ์เน้นการอธิบายถึงประสบการณ์ของแรงงานต่างด้าวในการเข้าสู่ระบบประกันสังคมและการได้รับสิทธิประโยชน์สวัสดิการสังคมต่าง ๆ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงสวัสดิการสังคมสำหรับแรงงานต่างด้าวผ่านปัญหาและอุปสรรค รวมถึงหลักการเข้าถึงบริการ 5 มิติ ได้แก่ 1) การเข้าถึงแหล่งบริการ (Accessibility) 2) ความพอเพียงของการให้บริการ (Availability) 3) การยอมรับคุณภาพของบริการ (Acceptability) 4) ความสามารถในการชำระค่าใช้จ่ายของผู้รับบริการ (Affordability) 5) ความสะดวกและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งบริการ (Accommodation) (ภาพที่ 1)

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด บ่งชี้ว่า แรงงานต่างด้าวทั้งที่เป็นผู้ประกันตนและไม่เป็นผู้ประกันตนสามารถเข้าถึงการประกันสังคมได้ โดยสามารถสรุปผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) การเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว และ 2) ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว

ส่วนที่ 1 การเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว

1. การเข้าถึงสิทธิประโยชน์

จากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน พบว่า แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน มีประสบการณ์การเดินทางเพื่อไปขอรับสิทธิประโยชน์ในกรณีเจ็บป่วย ซึ่งในกลุ่มตัวอย่างนี้ เคยเดินทางไปรับสิทธิประโยชน์ในกรณีคลอดบุตร จำนวน 2 คน และเดินทางไปรับสิทธิ

ประโยชน์ ทันตกรรม จำนวน 1 คน แสดงให้เห็นว่า แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนมีความสามารถเดินทางเพื่อไปใช้สิทธิประโยชน์ได้อย่างสะดวก โดยในแง่ของการเข้ารับสิทธิประโยชน์ประกันสังคมต่าง ๆ นายจ้าง/ผู้ประกอบการมีรถบริการที่คอยอำนวยความสะดวกในการเดินทาง นอกจากนี้ ยังมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลของสถานประกอบการเป็นผู้ดูแลเรื่องของการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกันตน การนำจ่ายเงินสมทบ การเบิกค่ารักษาพยาบาล และการเข้ารับสิทธิตามประกันสังคมในโรงพยาบาล

“...เคยให้นายพาไปผ่าฟัน เขาก็ให้ผมอยู่คนเดียว ทำเสร็จเขาก็มารับ แล้วเวลาไม่สบายต้องไปหาหมอ เขาก็มีรถพาไป แต่บางทีไม่ต้องไปหาหมอก็ขอยาจากนายมากินเอา ...”

เอฟ (นามสมมุติ) (เป็นผู้ประกันตนชาวเมียนมา) (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2565)

“... เคยไปครั้งสองครั้งที่สำนักงาน นายพาไปขอเบิกเงินค่าคลอดลูกให้เมีย แต่ถ้าเป็นไข้ไปโรงพยาบาลก็ไปหลายทีแล้ว ...”

เค (นามสมมุติ) (เป็นผู้ประกันตนชาวลาว) (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2565)

จากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวที่ไม่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน แบ่งเป็นแรงงานต่างด้าวผู้มีบัตรประกันสุขภาพ จำนวน 7 คน และเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย จำนวน 3 คน พบว่า กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่มีบัตรประกันสุขภาพ จำนวน 7 คน มีความสามารถในการเดินทางเพื่อเข้ารับสิทธิการรักษาตามโรงพยาบาลที่ตนเองลงทะเบียนไว้ โดยมีนายจ้างหรือฝ่ายบุคคลเป็นผู้พาไป ส่วนแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย จำนวน 3 คน ไม่มีความสามารถในการเดินทาง อาจเนื่องมาจากความกังวลว่าจะถูกจับกุมหากต้องการยาหรืออาหารก็ทำได้เพียงฝากนายจ้างหรือเพื่อนที่มีบัตรซื้อมาให้เท่านั้น

“... ไม่ได้ทำ รู้แค่เสียเงินทุกเดือน แล้วอยู่นานมียาให้ เป็นอะไรก็ไปขอเอา ...”

ทรัพย์ (นามสมมุติ) (แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายชาวลาว) (สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2565)

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม จังหวัดชลบุรี สาขาบางละมุง จำนวน 4 คน ให้ข้อมูลที่คล้ายคลึงกันว่า โดยปกติการมาติดต่อทำเรื่องเบิกเงินของแรงงานต่างด้าว จะเป็นนายจ้างหรือฝ่ายบุคคลของสถานประกอบการมาดำเนินการแทนหรือเดินทางมาพร้อมกับแรงงานต่างด้าวทุกครั้ง

“... ส่วนมากต่างด้าวพูดไทยชัด รู้เรื่องเท่า ๆ กับคนไทยเลย เพราะคนที่มายื่นสิทธิได้ เขาต้องรู้และศึกษามาแล้ว แล้วเหมือนเขาก็บอกปากต่อปากว่าให้ทำแบบนี้ถึงจะได้ หรือถ้าไม่ได้จริง ๆ ฝ่ายบุคคลของบริษัทเขาก็จะมาดำเนินการให้ หรือถ้าไม่ได้จริง ๆ เลย เขาก็จะมีเครือข่ายที่เขาดูแลต่างด้าวที่เข้ามาทำงาน องค์กรนั้นก็จะเป็นคนพาเขามา แต่โดยส่วนมากฝ่ายบุคคลจะเป็นคนดูแล เฉพาะถ้าทำงานในแบบที่ถูกต้องจริง ๆ ...”

ใหม่ (นามสมมุติ) เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม สาขาบางละมุง (สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2565)

“... บางส่วนก็มาเอง บางส่วนก็นายจ้างพามา บางส่วนก็มาแค่นายจ้างมายื่นเอกสารให้ ที่เห็นบ่อย ๆ จะเป็นกรณีคลอดบุตรกับสงเคราะห์บุตร ...”

นุช (นามสมมติ) เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม สาขาบางละมุง (สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2565)

จากการสัมภาษณ์นายจ้าง/ผู้ประกอบการ จำนวน 4 คน แบ่งเป็นนายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 2 คน และเป็นนายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่ถือบัตรประกันสุขภาพ และแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย จำนวน 2 คน พบว่า นายจ้าง/ผู้ประกอบการ จำนวน 4 คน มีการอำนวยความสะดวกในการเดินทางให้แก่แรงงานต่างด้าวเพื่อเข้ารับสิทธิประโยชน์ประกันสังคม โดยมีรถบริการและมีฝ่ายบุคคลเดินทางไปพร้อมกับแรงงานต่างด้าวเพื่อดำเนินการขอรับสิทธิประโยชน์หรือดำเนินการเบิกเงินในกรณีต่าง ๆ ให้แก่แรงงานต่างด้าว จำนวน 2 คน และเป็นนายจ้างที่คอยดูแลเรื่องการอำนวยความสะดวกในการเดินทางเพื่อรับการรักษายาบาล และการอำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ จำนวน 2 คน อย่างไรก็ตาม แรงงานต่างด้าวที่ไม่มีสิทธิการรักษาตามกฎหมาย สามารถเข้าถึงสิทธิการรักษาได้โดยขึ้นอยู่กับมนุษยธรรมของนายจ้าง และในส่วนของค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น นายจ้างจะเป็นผู้ชำระค่าใช้จ่ายให้ก่อน โดยจะหักจากเงินเดือนของลูกจ้างภายหลัง

“... พี่ว่าก็เป็นหน้าที่ที่เราต้องพาเขาไปนะ ถ้าไม่มีเราเขาก็ไปเองไม่ได้ ที่ต้องพาไปก็ต้องคอยไปฟัง ไปเขียนเอกสารให้เขา ยิ่งคนที่เพิ่งมาอยู่ ยิ่งต้องคอยพาไปนั่นไปนี่ ไม่ใช่แค่ไปโรงพยาบาล ก็พาเขาไปตลาด ไปซื้อของใช้ ซื้อข้าวเกือบทุกวันตอนเย็น ...”

สอง (นามสมมติ) (นายจ้าง/ผู้ประกอบการ) (สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

2. ความพอเพียงของสิทธิประโยชน์

จากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน พบว่า แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน เห็นว่าสิทธิประโยชน์ประกันสังคมทั้ง 7 กรณี ได้แก่ 1) กรณีว่างงาน 2) กรณีคลอดบุตร 3) กรณีการสงเคราะห์บุตร 4) กรณีเจ็บป่วย 5) กรณีทุพพลภาพ 6) กรณีชราภาพ 7) กรณีเสียชีวิต มีความพอเพียงและเหมาะสม เนื่องจาก ได้รับสิทธิประโยชน์ทุกอย่างเหมือนกับคนไทย ซึ่งแรงงานต่างด้าวมองว่าเป็นความเสมอภาคและเท่าเทียม ถึงแม้ว่าบางคนจะไม่ทราบถึงสิทธิประโยชน์ทั้งหมดแต่ก็พอมีความรู้จากประสบการณ์การใช้สิทธิประโยชน์นั้น ๆ จากการสัมภาษณ์กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน มีการรับรู้ในสิทธิประโยชน์ครบทั้ง 7 กรณี จำนวน 2 คน อีกจำนวน 8 คน มีการรับรู้ในสิทธิประโยชน์เฉพาะกรณีที่เคยมีประสบการณ์การใช้สิทธิประโยชน์นั้น ๆ ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้มีการให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ประกันสังคมทั้ง 7 กรณี ซึ่งในกลุ่มตัวอย่างนี้ เคยใช้สิทธิประโยชน์ในการรักษายาบาลกรณีเจ็บป่วย จำนวน 10 คน

“... รู้แล้วว่าได้เหมือนคนไทยก็ดีแล้ว แต่ไม่รู้ว่ามีอะไร รู้แต่ว่าเวลาเป็นไข้ก็ไปโรงพยาบาลได้ ไม่รู้ว่าตัวเองได้อะไรอีกบ้าง ...”

เซน (นามสมมุติ) (เป็นผู้ประกันตนชาวเมียนมา) (สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

“... ก็พอดี เคยได้ตอนเป็นไข้ ไปโรงพยาบาลไม่เสียเงิน และเอาให้เมียตอนมีลูก ก็เบิกเอา ให้ นายพาไปทำ เขาก็พาไปที่ออฟฟิศนั้น ...”

เค (นามสมมุติ) (เป็นผู้ประกันตนชาวลาว) (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2565)

จากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวที่ไม่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน แบ่งเป็นแรงงานต่างด้าว ผู้มีบัตรประกันสุขภาพ จำนวน 7 คน เป็น และเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย จำนวน 3 คน พบว่า กลุ่มแรงงานที่มีบัตรประกันสุขภาพ จำนวน 5 คน ไม่มีการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ประกันสังคมทั้ง 7 กรณี และอีกจำนวน 2 คน มีการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์กรณีเจ็บป่วยเท่านั้น ว่าสามารถเข้ารับการรักษาได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แตกต่างจากบัตรประกันสุขภาพที่ต้องจ่ายเงิน 30 บาท ในส่วนของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย พบว่า จำนวน 3 คน ไม่มีการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ประกันสังคมทั้ง 7 กรณี รวมถึงสิทธิประโยชน์ของบัตรประกันสุขภาพ ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้มีการให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ประกันสังคมทั้ง 7 กรณี เพื่อให้ได้ข้อมูลดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... เห็นเพื่อนไปโรงพยาบาล เขาไม่จ่ายเงินเลย แต่เราจ่ายสามสิบบาททุกครั้ง บางครั้งก็มากกว่าสามสิบ แต่เขาโดนหักเงินเดือน เราไม่โดน ก็รู้ว่าไม่เหมือนกัน นายบอกว่าเขาอยู่นานแล้ว ผมมาปีเดียวจะกลับบ้านแล้ว เลยไม่ต้องทำแบบเขา ...”

วัง (นามสมมุติ) (แรงงานต่างด้าวชาวลาวผู้มีบัตรประกันสุขภาพ) (สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2565)

“... ไม่รู้ว่าใช้อะไรได้ เห็นเพื่อนมี แต่ไม่รู้อะไร ถ้าได้อะไรเยอะก็อยากทำแบบเขา ก็รอนายพาทำ เพราะไม่รู้ว่ามันทำอะไร ...”

เซ (นามสมมุติ) (แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายชาวลาว) (สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2565)

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม จังหวัดชลบุรี สาขาบางละมุง จำนวน 4 คน พบว่า เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม จำนวน 4 คน ให้ข้อมูลที่คล้ายคลึงกันว่าสิทธิประโยชน์ที่แรงงานต่างด้าวได้รับจากประกันสังคม มีความครอบคลุม พอเพียง และเหมาะสม เนื่องจาก แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนได้นำจ่ายเงินสมทบในอัตราที่เท่ากับคนไทย

“... เพียงพอไหม ก็ถือว่าแรงงานต่างด้าวเป็นผู้ประกันตนเหมือนคนไทยนะ พี่ก็คิดว่าควรจะได้รับเท่าเทียมกัน ไม่มากเกินไป เขาจ่ายเป็นเงินสะสมเท่ากับคนไทย แล้วอย่างกรณีชราภาพ เพียงแค่ตอนที่

เขาจะรับ เขาจะมารับยังงัย บางคนเขาไม่ได้อยู่ประเทศไทยตลอด เขากลับไปและกลับมา บางทีเลขที่เขา
กลับมาใหม่คนละเลขกับอันเดิม เหมือนกับเขาต้องเริ่มต้นใหม่ แต่จะเฉพาะกรณีที่เขากลับไปแบบไม่ถูก
กฎหมายนะ การต่อ Work permit การต่อ VISA ถ้าไม่ใช้เลขที่เดิมก็จะมีปัญหา ... ในมุมมองของพี่นะ พี่ไม่ได้
มองเรื่องมากไปหรือน้อยไปนะ ก็เหมือนกับเราถ้าเราไปทำงานต่างประเทศ เราก็คงอยากได้สิทธิเหมือนคน
ประเทศเขา มาทำงานได้ค่าจ้าง ก็หักค่าจ้างนำส่งประกันสังคม เพราะฉะนั้นสิทธิก็น่าจะต้องได้เท่ากัน ...”

โสภา (นามสมมุติ) เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม สาขาบางละมุง (สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2565)

“... ประโยชน์ที่แรงงานต่างด้าวได้รับจากประกันสังคม สำหรับพี่ในฐานะเจ้าหน้าที่ก็มีความ
คิดเห็นว่าสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ มีความเหมาะสม ไม่มากและไม่น้อยเกินไปสำหรับแรงงานต่างด้าว เพราะเคยมี
ฝ่ายบุคคลมาขอเบิกเงินกรณีตาย แต่ว่ามันมีความยุ่งยากเรื่องของเอกสาร ที่ต้องขอเอกสารจากประเทศของ
เขา รวมถึงเอกสารของผู้รับผลประโยชน์และทำการแปล ซึ่งใช้เวลาในการดำเนินการแต่ละขั้นตอนนาน
พอสมควร ...”

นุช (นามสมมุติ) เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม สาขาบางละมุง (สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2565)

จากการสัมภาษณ์นายจ้าง/ผู้ประกอบการ จำนวน 4 คน แบ่งเป็นนายจ้างของแรงงานต่าง
ด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 2 คน และเป็นนายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่ถือบัตรประกันสุขภาพ และ
แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย จำนวน 2 คน พบว่า นายจ้าง/ผู้ประกอบการ จำนวน 4 คน มีการรับทราบและรู้
เกี่ยวสิทธิประโยชน์ประกันสังคมทั้ง 7 กรณี และมีความคิดเห็นว่าสิทธิประโยชน์ประกันสังคมที่แรงงานต่าง
ด้าวได้รับมีความครอบคลุม และพอเพียง เนื่องจาก นายจ้าง/ผู้ประกอบการได้นำจ่ายเงินสมทบประกันสังคม
ให้แรงงานต่างด้าวในอัตราที่เท่ากับคนไทย ถึงแม้ว่าบางกรณีควรมีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงให้แรงงาน
ต่างด้าวสามารถเลือกแผนประกันสังคมได้ เช่น ตัดสิทธิประโยชน์ในกรณีชราภาพออกแล้วให้จ่ายเงินสมทบใน
อัตราที่ถูกลง

“... ถ้าว่ามันพอดีก็พอดีนะ แต่ถ้าสิทธินั้นมันไม่ได้ใช้ประโยชน์ ก็ควรจะเอาออกแล้วลดเงิน
สมทบทั้งของรัฐ ของนายจ้าง ของลูกจ้างเลย เป็นแบบเฉพาะของแรงงานต่างด้าวก็ได้ หรือไม่ก็ให้เลือกได้
เหมือนทำประกันว่าจะเอาคุ้มครองแผนไหน อย่างแผนที่หนึ่งมีสิทธิชราภาพ จ่ายเงินสมทบราคาเดียวกับคน
ไทย แผนที่สองไม่มีชราภาพก็จ่ายถูกลง เพราะเขาไม่ได้อยู่ถึงจุดนั้นอยู่แล้ว ...”

สอง (นามสมมุติ) (นายจ้าง/ผู้ประกอบการ) (สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

“... เมื่อเกือบ ๆ สองเดือนที่แล้ว ลูกน้องเลิกงานเขาก็เตะตะกร้อกัน ทำไห้ไม่รู้มันล้มหน้า
แข้งมันแตก พี่ก็พาขี่มอเตอร์ไซด์ไปโรงพยาบาล ...”

โท (นามสมมุติ) (นายจ้าง/ผู้ประกอบการ) (สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2565)

3. การยอมรับคุณภาพของบริการ

จากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลว่าคุณภาพของบริการค่อนข้างเป็นไปในเชิงบวก อาจเนื่องมาจากขั้นตอนการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ที่มีการวางแผนจัดลำดับคิวสำหรับผู้มาติดต่อ และมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำเสมอ ถึงแม้ว่าจะมีความยุ่งยากในเรื่องเอกสาร และความแออัดของจำนวนผู้เข้ารับบริการ อาจส่งผลให้การบริการมีความล่าช้าในบางช่วงเวลา นอกจากนี้ ยังให้การยอมรับในความเป็นธรรมของสิทธิประโยชน์ทั้ง 7 กรณี ยกตัวอย่าง คำสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนซึ่งเคยขอรับสิทธิประโยชน์กรณีคลอดบุตรให้ภรรยา ให้ข้อมูลว่า

“ดีที่ขอให้เมียได้ไม่เงินตอนคลอดลูกมันแพงมาก ถ้าเบิกไม่ได้เงินก็ไม่มีเลย ... ตอนไปขอให้เมีย มีเอกสารหลายอย่างที่เอาไป ก็ให้นายไปด้วย ไปแต่เช้าเลย เพราะถ้าไปช้าจะรอนาน ...”

เค (นามสมมติ) (เป็นผู้ประกันตนชาวลาว) (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2565)

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม จังหวัดชลบุรี สาขาบางละมุง จำนวน 4 คน พบว่า เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม ให้ข้อมูลที่คล้ายคลึงกันว่า การให้บริการของเจ้าหน้าที่เป็นไปเพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้รับบริการทุกคน และรับผิดชอบด้านการคุ้มครองแรงงานต่างด้าวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกับคนไทย

“... ในด้านการบริการ ทางเจ้าหน้าที่จะมีการแบ่งแผนกออกเป็น กองทุนเงินทดแทน กองทุนเงินประกันสังคม ซึ่งตรงนี้ทำให้การบริการมีความรวดเร็วและทั่วถึงมากขึ้น สำนักงานประกันสังคม สาขาบางละมุง เป็นสาขาที่ให้บริการประชาชนจำนวนมาก โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวนี้แหละ ซึ่งคนจะเยอะและแออัดในช่วงวันจันทร์เท่านั้น บางคนเข้ามาติดต่อเพื่อขอทราบว่าจะต้องเตรียมเอกสารอะไรบ้าง แล้วก็มาอีกครั้งในวันถัดไป ซึ่งในส่วนนี้เราจะมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำและตรวจเอกสารก่อนได้รับบัตรคิว ...”

โสภา (นามสมมติ) เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม สาขาบางละมุง (สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2565)

จากการสัมภาษณ์นายจ้าง/ผู้ประกอบการ จำนวน 4 คน แบ่งเป็นนายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 2 คน และเป็นนายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่ถือบัตรประกันสุขภาพ และแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย จำนวน 2 คน พบว่า นายจ้าง/ผู้ประกอบการที่เคยมีประสบการณ์ในการไปติดต่อสำนักงานประกันสังคม จำนวน 2 คน ให้ข้อมูลที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันว่าการให้บริการของเจ้าหน้าที่มีความโปร่งใสยอมรับได้ เนื่องจาก มีการจัดระเบียบลำดับคิวของผู้มาติดต่อ อีกทั้งยังมีเจ้าหน้าที่คอยตรวจเอกสารก่อนได้รับบัตรคิว และหากพบว่าเอกสารไม่ครบถ้วนเจ้าหน้าที่ก็ให้คำแนะนำเป็นอย่างดี

“... ผมไปรอบก่อน พาลูกน้องไปเบิกค่าคลอดบุตร ก็ไม่มีอะไรยุ่งยาก เจ้าหน้าที่เขาก็แนะนำดีด้วย ถ้าเราเตรียมเอกสารไปถูกต้อง มันก็จะเร็ว ก่อนไปทำเรื่อง เราก็ดูก่อนว่าเขาใช้เอกสารอะไรบ้าง จะได้ไม่เสียเวลาทั้งเรา ทั้งเวลางานลูกน้อง ...”

โซ (นามสมมุติ) (นายจ้าง/ผู้ประกอบการ) (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2565)

4. ความสามารถในการชำระค่าใช้จ่ายของผู้รับสิทธิประโยชน์

จากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน พบว่า แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน ให้ข้อมูลที่คล้ายคลึงกันว่า มีการรับทราบถึงการโดนหักเงินเดือนทุกเดือนเพื่อนำจ่ายประกันสังคม และมีความคิดเห็นว่าเงินสมทบมีอัตราที่เหมาะสมยอมรับได้ ไม่แพงเกินไป และสามารถชำระได้ หากทำให้สามารถทำงานอยู่ในประเทศไทยได้อย่างถูกกฎหมาย และได้รับสิทธิประโยชน์จากประกันสังคมเหมือนคนไทย นอกจากนี้ แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนจำนวน 1 คน ให้ข้อมูลว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นสำหรับการขอรับสิทธิประโยชน์ประกันสังคมมีราคาแพงเกินไป อาจเนื่องมาจากโรงพยาบาลที่ขอรับสิทธิประโยชน์ดังกล่าวไม่ตรงกับที่ลงทะเบียนไว้ในตอนต้นจึงทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลตามอัตราค่าบริการทั่วไป และแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนจำนวน 1 คน เคยมีประสบการณ์ในการขอรับสิทธิทันตกรรมสำหรับผ่าฟันคุดที่คลินิกทันตกรรมโดยไม่เสียค่าบริการ เนื่องจาก ค่าบริการอยู่ในอัตรา 900 บาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่ประกันสังคมให้ความครอบคลุม

“... ของผมที่จ่ายก็ไม่แพง จ่ายเดือนละสามสี่ร้อยเอง ...”

จองแบ (นามสมมุติ) (เป็นผู้ประกันตนชาวเมียนมา) (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2565)

“... นายพามไปผ่าฟันที่คลินิก ไม่เสียเลยสักบาทนะ เขาบอกว่าใช้ครบพอดี ...”

เอฟ (นามสมมุติ) (เป็นผู้ประกันตนชาวเมียนมา) (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2565)

“... ถ้าไม่มีตรงนี้ก็แพง เพื่อนผมไปเสียเงินเลย ตอนแรกประกันสังคมอยู่สระบุรี แล้วย้ายมาที่บางละมุง แต่ประกันสังคมยังไม่มาส่งที่บางละมุง เวลาไปโรงพยาบาลก็เสียเงินพันนึง ...”

จองแบ (นามสมมุติ) (เป็นผู้ประกันตนชาวเมียนมา) (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2565)

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม จังหวัดชลบุรี สาขาบางละมุง จำนวน 4 คน พบว่า เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม จำนวน 4 คน ให้ข้อมูลที่คล้ายคลึงกันว่า อัตราเงินสมทบที่แรงงานต่างด้าวต้องนำจ่ายให้แก่ประกันสังคมมีราคาที่ไม่แพง และจ่ายเงินสมทบในราคาที่เท่ากับคนไทยและได้รับสิทธิประโยชน์ประกันสังคมเทียบเท่ากับคนไทย โดยมีรัฐบาลและนายจ้างช่วยจ่ายเงินสมทบนี้ด้วย

“... ค่าใช้จ่ายของผู้ประกันประกันสังคม ไม่มีค่าใช้จ่ายอย่างอื่น นอกจากหักเงินเดือนที่ต้องนำส่งทุกเดือน พวกเอกสารอะไร เจ้าหน้าที่ก็ไม่เคยเก็บเงิน ...”

ใหม่ (นามสมมุติ) เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม สาขาบางละมุง (สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2565)

จากการสัมภาษณ์นายจ้าง/ผู้ประกอบการ จำนวน 4 คน แบ่งเป็นนายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 2 คน และเป็นนายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่ถือบัตรประกันสุขภาพ และแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย จำนวน 2 คน พบว่า นายจ้าง/ผู้ประกอบการ จำนวน 4 คน ให้ข้อมูลที่คล้ายคลึงกันว่า ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นไม่แพงเกินไป สำหรับนายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนมองว่า เป็นการจ่ายเงินที่คุ้มค่าเพื่อให้แรงงานถูกกฎหมายและสถานประกอบการเองก็จะเป็นความผิด สำหรับนายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่ไม่เป็นผู้ประกันตน มองว่าค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้นไม่ได้แพงเกินไปแต่มีความยุ่งยากเรื่องเอกสารในการขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกันตนเท่านั้น เนื่องจาก แรงงานของตนบางคนเป็นแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมาย

“... ผมมองว่ามันไม่แพงนะ เพราะถ้าเป็นอะไรมาเราอาจจะเสียเงินมากกว่านี้ ลูกน้องผมทุกคนเขาก็ยอมจ่ายเงินตรงนี้ เราก็บอกเขาว่ามันต้องทำเพราะอะไรเราก็พูดไปตามที่เราเข้าใจว่าทำแล้วได้อะไรบ้าง ...”

โซ (นามสมมุติ) (นายจ้าง/ผู้ประกอบการ) (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2565)

“... เขาตาม ๆ กันมา มาขออยู่ตรงกับเพื่อน พี่ก็เลยไม่ได้ทำประกันอะไรให้เขา แต่เราก็จ้างงานเขานะ เพียงแต่ว่ายังไม่ได้ทำเรื่องส่งเท่านั้นเอง พวกค่าใช้จ่ายอะไรก็ได้ไม่แพงมาก มันติดที่ความยุ่งยากเรื่องเอกสารนี่แหละ ...”

โซค (นามสมมุติ) (นายจ้าง/ผู้ประกอบการ) (สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2565)

“... พวกค่าใช้จ่ายเขาก็ให้เราออกก่อน พอเงินเดือนออกเขาก็ให้หักเอา ถ้าเยอะก็ค่อย ๆ จ่าย ...”

โท (นามสมมุติ) (นายจ้าง/ผู้ประกอบการ) (สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2565)

5. ความสะดวกและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งบริการ

จากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน พบว่า แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 2 คน ให้ข้อมูลที่คล้ายคลึงกันว่า ขั้นตอนในการดำเนินการเป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็ว ถึงแม้จะมีความยุ่งยากในเรื่องของเอกสาร แต่เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคมก็สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี รวมถึงยังมีแผนพับประชาสัมพันธ์ที่เป็นภาษาเมียนมา ภาษาลาว และภาษากัมพูชา เพื่อให้แรงงานต่างด้าวได้ศึกษาและเตรียมตัวก่อนจะมาขอรับบริการ นอกจากนี้ ยังมีฝ่ายบุคคลของบริษัทของช่วยดำเนินการให้ นอกจากนี้ แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 10 คน ที่เคยใช้สิทธิประโยชน์ในการรักษาพยาบาลกรณีเจ็บป่วยให้ข้อมูลที่คล้ายคลึงกันว่า ขั้นตอนในการเข้ารับการรักษาพยาบาลมีความล่าช้าอาจเนื่องมาจากจำนวนผู้ป่วยที่มีความแออัด แต่เจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลมีการให้คำแนะนำที่ดี

“... ที่ไปเรื่องลูก เขาก็แนะนำดีว่าจะเอาเอกสารอะไรบ้าง มีกระดาดติดให้เรารอด้วยว่าต้องใช้อะไรแบบไหน พอไปถึงก็เข้าคิวรอ ทำเรื่องแป๊บเดียวก็เสร็จ ...”

เค (นามสมมุติ) (เป็นผู้ประกันตนชาวลาว) (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2565)

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม จังหวัดชลบุรี สาขาบางละมุง จำนวน 4 คน พบว่า เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม จำนวน 4 คน ให้ข้อมูลที่คล้ายคลึงกันว่า ความยุ่งยากที่เกิดขึ้นในการเข้าถึงระบบประกันสังคมเป็นเรื่องของเอกสาร เช่น บัญชีธนาคาร เอกสารประจำตัวแรงงานต่างด้าวที่ต้องแปล

“... พี่ว่ายังมีความยุ่งยากในเรื่องเอกสารบางตัว เช่น บัญชีธนาคาร ซึ่งมันยังไม่รองรับทั้งหมด เพราะระบบเราจะโอนเงินผ่านเลขสลิปสามหลักของบัตรชมพู แต่บางที่เขาไปเปิดบัญชีด้วย Passport เงินก็ไม่เข้า ยิ่งถ้าเขาไม่มีบัญชีธนาคารเลยยิ่งยุ่งยาก เนื่องจากเราพยายามพัฒนาระบบให้เป็น Thailand 4.0 คือโอนผ่านอย่างเดียว เขาไม่ต้องเข้ามาที่สำนักงาน ... บางทีฝ่ายบุคคลก็มายื่นให้เขา แต่ถ้าเขามาเองก็จะมีปัญหาเรื่องการสื่อสาร ...”

สินใจ (นามสมมุติ) เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม สาขาบางละมุง (สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2565)

จากการสัมภาษณ์นายจ้าง/ผู้ประกอบการ จำนวน 4 คน แบ่งเป็นนายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 2 คน และเป็นนายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่ถือบัตรประกันสุขภาพและแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย จำนวน 2 คน พบว่า นายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตน จำนวน 2 คน ให้ข้อมูลว่าแหล่งบริการมีความสะดวกและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างครบครัน เช่น ตัวอย่างการกรอกเอกสารสื่อประชาสัมพันธ์เรื่องการเบิกเงิน เป็นต้น ถึงแม้ว่าในขั้นตอนบางอย่างอาจใช้เวลาในการดำเนินการนานกว่าปกติ และในบางช่วงเวลาจะมีผู้มาติดต่อจำนวนมากทำให้การดำเนินการในช่วงเวลานั้นล่าช้า

“... ดีแล้วก็สะดวกอยู่ แต่ก็ต้องไปวันทีว่างจริง ๆ เพราะบางวันก็คนเยอะมาก ... ตอนพีไปแรก ๆ ก็ต้องคอยถามเขาว่าใช้เอกสารอะไรบ้าง เขาก็แนะนำดี มาช่วงหลัง ๆ เราก็เตรียมไปเองได้ ...”

โซ (นามสมมุติ) (นายจ้าง/ผู้ประกอบการ) (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2565)

จากข้อมูลสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยทั้ง 5 ประการ แสดงให้เห็นว่าการเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าวเป็นไปในทิศทางที่ดี โดยปัจจัยด้านการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ จะกล่าวถึงในแง่มุมของการเดินทาง ซึ่งแรงงานต่างด้าวมีความสามารถในการเดินทางเพื่อไปใช้สิทธิประโยชน์ได้อย่างสะดวก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับมนุษยธรรมของนายจ้างที่จะมอบสวัสดิการสำหรับการเดินทางให้แก่ลูกจ้างของตน ปัจจัยด้านความพอเพียงของสิทธิประโยชน์ จะกล่าวถึงในแง่มุมของสิทธิประโยชน์ทั้ง 7 กรณี ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดเห็นว่ามี

ความพอเพียง เหมาะสม และถือเป็นการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพให้มีความเสมอภาคกับคนไทย และให้ความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ปัจจัยด้านการยอมรับคุณภาพของบริการ ผู้ให้สัมภาษณ์ เห็นว่าคุณภาพของบริการเป็นไปในทิศทางที่ดี และให้การยอมรับในสิทธิประโยชน์ทั้ง 7 กรณี ปัจจัยด้านการชำระค่าใช้จ่าย จะกล่าวถึงในแง่ของความสามารถในการชำระค่าใช้จ่ายของผู้รับสิทธิประโยชน์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าราคาที่ต้องชำระอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ มีความเหมาะสม และสามารถชำระได้ ปัจจัยด้านความสะดวกและสิ่งอำนวยความสะดวก ในแง่มุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่าขั้นตอนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นไปอย่างสะดวก ทั้งในแง่ของระยะเวลา และการให้คำแนะนำต่าง ๆ จะมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มองว่าการเข้าถึงการประกันสังคมนั้นมีความยุ่งยากในเรื่องของเอกสาร

ส่วนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว

1. การขาดความรู้เรื่องสิทธิประโยชน์ประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว

จากการสัมภาษณ์ พบว่า แรงงานต่างด้าวไม่รู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ประกันสังคมที่ตนเอง ได้รับ จะรู้เฉพาะในกรณีที่เคยมีประสบการณ์การขอรับสิทธิประโยชน์เท่านั้นอาจเนื่องมาจากการประชาสัมพันธ์ของนายจ้างเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ประกันสังคมให้แก่ลูกจ้าง ซึ่งในทุก ๆ ปี ทางสำนักงานประกันสังคมจะมีการจัดประชุม และเชิญนายจ้าง/ผู้ประกอบการเข้าร่วมประชุม โดยจะมีการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่าง ๆ รวมทั้งแจกเอกสารคู่มือสำหรับการขอใช้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ทั้ง 4 ภาษา (ภาษาไทย ภาษาลาว ภาษาเมียนมา ภาษากัมพูชา) เพื่อให้ นายจ้าง/ผู้ประกอบการนำกลับไปแจกให้กับลูกจ้างของตนเอง แต่อาจเนื่องมาจากยังไม่มี การประชาสัมพันธ์มากเท่าที่ควร ทำให้แรงงานต่างด้าวยังขาดความรู้ในสิทธิประโยชน์ของตนเองอยู่

“...เราก็คึกษาเองว่าเราได้สิทธิอะไรเหมือนคนไทยเลย ก็รู้ได้จากการไปติดต่อที่ประกันสังคม ด้วย เพราะบางที่อ่านก็ไม่เข้าใจ แต่ก็ไม่ได้บอกเขาหมดหรอก เพียงแค่เวลาเกิดอะไรขึ้นเราก็พาเขาไปรับสิทธิตรงนั้น ...”

โซ (นามสมมุติ) (นายจ้าง/ผู้ประกอบการ) (สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2565)

“... ในทุก ๆ ปี ทางสำนักงานประกันสังคมจะมีการจัดประชุมเรื่องสิทธิประโยชน์ประกันสังคม ก็ได้เชิญนายจ้างเข้าร่วมประชุมเพื่อเผยแพร่และให้ความรู้เรื่องการใช้สิทธิประโยชน์ การเบิกเงินกองทุนประกันสังคม เพื่อให้ นายจ้างนำสารตรงนี้ไปเผยแพร่ให้ลูกจ้างรู้ แต่พอตอนลงพื้นที่หลังจากการประชุมที่เชิญนายจ้างมาร่วมประชุม ถึงได้รู้ว่าแรงงานต่างด้าวเขาไม่ทราบถึงสิทธิประโยชน์ประกันสังคมเลย แต่ก็เฉพาะบางแห่ง บางคนเท่านั้น แต่ก็เป็นส่วนมากที่ขาดความรู้ ...”

นุช (นามสมมุติ) เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม สาขาบางละมุง (สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2565)

“... รู้แค่ว่าได้เหมือนคนไทยก็ดีแล้ว แต่ไม่รู้ว่ามีอะไร รู้แต่ว่าเวลาเป็นไข้ก็ไปโรงพยาบาลได้
ไม่รู้ว่าจะตัวเองได้อะไรอีกบ้าง ...”

เซน (นามสมมุติ) (เป็นผู้ประกันตนชาวเมียนมา) (สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2565)

2. ความยุ่งยากในการขอรับสิทธิประโยชน์หรือเบิกเงินกองทุนประกันสังคม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เอกสารที่ใช้สำหรับขอรับสิทธิประโยชน์นั้นมีหลายประเภท และมีความยุ่งยากในการจัดเตรียมเอกสาร โดยเฉพาะเอกสารจากประเทศต้นกำเนิดที่ต้องทำการแปลเอกสารด้วยเห็นได้จากตัวอย่างสัมภาษณ์ ดังนี้

“... กรณีคลอดบุตร ผู้ชายใช้ให้ผู้หญิงได้ แต่ต้องเข้าเงื่อนไข คือจะต้องจ่ายเงินสมทบไม่น้อยกว่าห้าเดือน ภายในระยะเวลาสิบห้าเดือนก่อนการใช้สิทธิ ซึ่งโดยปกติเราก็ไม่รู้ว่าจะต่างตัวเขาจดทะเบียนสมรสหรือไม่จดทะเบียน ก็จะทำให้เขาใช้เป็นหนังสือรับรองการอยู่กินฉันสามีภรรยา ก็จะเบิกค่าคลอดได้ แต่ถ้าเป็นกรณีสงเคราะห์บุตร ถ้าผู้ชายจะใช้สิทธิได้ คือ ต้องจดทะเบียนสมรส ...”

โสภา (นามสมมุติ) เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม สาขาบางละมุง (สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2565)

“... เรื่องเอกสารมันเป็นเรื่องสำคัญของประเทศเรา ถ้าจำเป็นต้องใช้เอกสารของประเทศเขามันก็ต้องได้รับการแปลโดยสถานกงสุล หรือสถาบันที่เขารับรองให้แปลได้ เนื่องจากเอกสารมันไม่เหมือนกัน ฉะนั้น ถ้าเราอยากได้ที่เป็นทะเบียนบ้าน บัตรประชาชน สำเนาทะเบียนครอบครัว สำเนาทะเบียนสมรส เขาก็ต้องไปเอาต้นฉบับของเขามา แล้วก็แปล เพราะฉะนั้นมันก็จะยุ่งยาก แต่จะเป็นเฉพาะกรณี เช่น จ่ายค่าทำศพ รับเงินชราภาพ และกรณีตายเท่านั้น อย่างอื่นก็ไม่ได้ใช้ อย่างอื่นใช้แค่ Work permit กับ Passport ...”

สินใจ (นามสมมุติ) เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม สาขาบางละมุง (สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2565)

จากข้อมูลสัมภาษณ์ ถึงแม้ว่าแรงงานต่างด้าวสามารถเข้าถึงการประกันสังคม แต่แรงงานต่างด้าวยังคงเผชิญปัญหาและอุปสรรคบางประการ ได้แก่ การไม่ทราบและไม่รู้สิทธิประโยชน์ที่ตนเองได้รับ โดยตัวแปรสำคัญเกิดจากนายจ้างที่ไม่ได้ทำการประชาสัมพันธ์ให้กับลูกจ้างของตนเองมากเท่าที่ควร แรงงานต่างด้าวจะรับทราบได้เองจากประสบการณ์ที่ตนเคยเข้ารับสิทธินั้น ๆ และยังพบปัญหาด้านเอกสารที่มีความยุ่งยากมากเกินไป ทำให้การขอรับสิทธิประโยชน์ในบางกรณี เช่น กรณีคลอดบุตร กรณีสงเคราะห์บุตรต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนานเกินไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า แรงงานต่างด้าวทั้งที่เป็นผู้ประกันตนและไม่เป็นผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรี สามารถเข้าถึงการประกันสังคมได้ และปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดชลบุรีมีดังนี้

1. การเข้าถึงแหล่งบริการ จะกล่าวถึงในแง่ของการเดินทาง ซึ่งแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนสามารถเข้าถึงการประกันสังคมได้อย่างสะดวก โดยนายจ้าง/ผู้ประกอบการมีรถบริการที่คอยอำนวยความสะดวกในการเดินทาง นอกจากนี้ ยังมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลของสถานประกอบการเป็นผู้ดูแลเรื่องของการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกันตน การนำจ่ายเงินสมทบ การเบิกค่ารักษาพยาบาล และการเข้ารับสิทธิตามประกันสังคมในโรงพยาบาล ในส่วนของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ถือบัตรประกันสุขภาพและที่เป็นผู้ผิดกฎหมายสามารถเดินทางไปรับสิทธิการรักษาได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับมนุษยธรรมของนายจ้างที่จะมอบสวัสดิการสำหรับการเดินทางให้แก่ลูกจ้างของตน สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการเข้าถึงบริการ โดย Penchansky & Thomas (1981) (อ้างถึงใน ธีราพร ดาวเจริญ, 2559 : 18) ระบุว่า การเข้าถึงแหล่งบริการ คือ ความสามารถที่ผู้รับบริการสามารถเข้าถึงแหล่งบริการได้โดยสะดวก ทั้งในแง่ของระยะทางและวิธีการเดินทาง สำหรับแรงงานต่างด้าว จึงหมายถึง ความสามารถของแรงงานต่างด้าวที่สามารถเดินทางไปเพื่อรับบริการหรือเพื่อไปใช้สิทธิประโยชน์ได้อย่างสะดวก

2. ความพอเพียงของการให้บริการ จะกล่าวถึงในแง่ของสิทธิประโยชน์ประกันสังคม 7 กรณี ซึ่งแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนเห็นว่าสิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากการประกันสังคมมีความพอเพียงและเหมาะสม เนื่องจากได้รับสิทธิประโยชน์เท่าเทียมกับคนไทย ในส่วนของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ถือบัตรประกันสุขภาพเห็นว่าสิทธิประโยชน์ประกันสังคมทั้ง 7 กรณีมีความพอเพียงและเหมาะสมสำหรับแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยในระยะยาว แต่ไม่เหมาะสมสำหรับแรงงานต่างด้าวที่มาอยู่ในประเทศไทยในระยะสั้น ดังนั้น บัตรประกันสุขภาพจึงเป็นทางเลือกที่พอเพียงและเหมาะสมสำหรับแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาประเทศไทยในระยะสั้น สอดคล้องกับ สาทิณี ศิริไพบุลย์ (2561 : 97-140) ที่ศึกษาการคุ้มครองทางสังคมและสิทธิประโยชน์ประกันสังคม สำหรับแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ พบว่า แรงงานต่างด้าวที่เป็นคนรับใช้ในบ้าน ที่ทำงานเพาะปลูก ป่าไม้ ประมง และเลี้ยงสัตว์ไม่สามารถเข้าสู่ระบบประกันสังคมได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาการทำงาน แต่ยังมีทางเลือกในการคุ้มครองให้กับแรงงานต่างด้าวกลุ่มดังกล่าว คือ การซื้อประกันสุขภาพ ซึ่งแรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้จะไม่ได้รับความคุ้มครองเท่ากับแรงงานต่างด้าวที่เข้าสู่ระบบประกันสังคม

3. การยอมรับคุณภาพของบริการ จะกล่าวถึงในแง่ของคุณภาพและความเป็นธรรมของสิทธิประโยชน์ทั้ง 7 กรณี ซึ่งแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนให้การยอมรับคุณภาพของบริการว่าเป็นไปในทิศทางที่ดี กล่าวคือ มีการจัดระบบและขั้นตอนเพื่อรองรับผู้เข้ารับบริการที่ดี นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม สอดคล้องกับแผนพัฒนา

งานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2545 – 2549) ที่ได้ให้ความหมายของสวัสดิการสังคม ว่าหมายถึง การจัดบริการสังคมเพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน และตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ ระเบียบพรณ คำหอม (2554) (อ้างถึงใน สุธิดา แจ่มประจักษ์, 2563 : 315-328) ที่ศึกษาเรื่องสวัสดิการสังคมไทยในกระบวนการพัฒนา ระบุว่า การบริการสังคม หรือ Social Services เป็น 1 ใน 3 ขององค์ประกอบของสวัสดิการสังคม ซึ่งหมายถึง ระบบที่คอยตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยยึดหลักแนวคิดความเสมอภาคและความเท่าเทียม เป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการแบบถ้วนหน้า มีมาตรฐานการให้บริการในลักษณะที่ครอบคลุมทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

4. ความสามารถในการชำระค่าใช้จ่ายของผู้รับบริการ แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนและนายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนเห็นว่าอัตราเงินสมทบมีความเหมาะสม สามารถชำระได้ และยังเห็นว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเป็นการจ่ายเงินที่คุ้มค่า ซึ่งทำให้แรงงานต่างด้าวสามารถทำงานในประเทศไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย รวมถึงยังได้รับสิทธิประโยชน์ในการคุ้มครองเทียบเท่ากับคนไทยและสถานประกอบการเองก็จะไม่มีความผิด และนายจ้างของแรงงานต่างด้าวที่ไม่เป็นผู้ประกันตน มองว่าค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้นไม่ได้แพงเกินไปแต่มีความยุ่งยากเรื่องเอกสารในการขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกันตนเท่านั้น ซึ่งขัดแย้งกับจอมขวัญ ขวัญยืน (2549 : 6) ที่ศึกษาเรื่องการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การนำเข้าแรงงานต่างด้าวอย่างถูกต้องตามกฎหมายจะต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ในขณะเดียวกันยังมีความสอดคล้องในประเด็นความยุ่งยากของเอกสาร พบว่า การจ้างแรงงานต่างด้าวอย่างผิดกฎหมายยังคงมีอยู่ทั่วไปในกลุ่มแรงงานในประเทศไทย เนื่องจากนายจ้างมองว่าการนำเข้าแรงงานต่างด้าวอย่างถูกต้องตามกฎหมายนั้นมีความยุ่งยากด้านเอกสาร

5. ความสะดวกและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งบริการ แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนเห็นว่าขั้นตอนในการดำเนินการเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และเข้าถึงได้ง่าย เนื่องจากมีการประชาสัมพันธ์ที่เป็นภาษาเมียนมา ภาษาลาว และภาษากัมพูชา เพื่อให้แรงงานต่างด้าวได้ศึกษาและเตรียมตัวก่อนจะมาขอรับบริการสอดคล้องกับเบญจพร ทองมากและวรวิทย์ มิตรทอง (2564 : 52-64) ที่ได้ศึกษาเรื่องการรับรู้สิทธิประโยชน์ของบัตรประกันสุขภาพและบัตรประกันสังคมในกลุ่มแรงงานต่างด้าวและบุคลากร ณ โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า สถานบริการมีการประชาสัมพันธ์โดยการจัดทำเอกสารเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์เพื่อเผยแพร่ให้กับแรงงานต่างด้าว นอกจากนี้ บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้บริการแรงงานต่างด้าวยังสามารถอธิบายเรื่องสิทธิการรักษา และความแตกต่างระหว่างกลุ่มแรงงานที่ถือบัตรประกันสุขภาพและบัตรประกันสังคมได้

ถึงแม้ว่าแนวโน้มการเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าวจะสามารถสรุปออกมาได้ในทิศทางที่ดี แต่จากการศึกษายังพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว ซึ่งแบ่งออกเป็น ดังนี้

1. การขาดความรู้เรื่องสิทธิประโยชน์ประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว กล่าวคือ แรงงานต่างด้าวไม่มีการรับทราบและรับรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ประกันสังคมที่ตนเองได้รับ จะมีการรับรู้ในสิทธิประโยชน์เฉพาะกรณีที่เคยมีประสบการณ์การใช้สิทธิประโยชน์นั้น ๆ สอดคล้องกับเบญจพร ทองมากและวรวิทย์ มิตรทอง (2564 : 52-64) ที่ได้ ศึกษาเรื่องการรับรู้สิทธิประโยชน์ของบัตรประกันสุขภาพและบัตรประกันสังคมในกลุ่มแรงงานต่างด้าวและบุคลากร ณ โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า แรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ประกันตนมีความรู้และเข้าใจถึงสิทธิประโยชน์ของบัตรประกันสังคมในสองประเด็นคือ 1) การได้รับเงินชดเชยตามสิทธิ 2) การไม่เสียค่าบริการสำหรับการรักษาพยาบาล แต่ไม่มีการรับรู้ว่าตนเองได้รับสิทธิประโยชน์อะไรบ้าง

นอกจากนี้ ยังพบว่าสาเหตุของการขาดความรู้เรื่องสิทธิประโยชน์ประกันสังคมของแรงงานต่างด้าวเกิดจากการไม่ประชาสัมพันธ์หรือประชาสัมพันธ์ไม่มากเท่าที่ควรในเรื่องสิทธิประโยชน์ที่แรงงานต่างด้าวได้รับ ถึงแม้ว่าในทุก ๆ ปี ทางหน่วยงานประกันสังคมจะมีการจัดประชุม และเชิญนายจ้าง/ผู้ประกอบการเข้าร่วมประชุม โดยจะมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรวมทั้งแจกเอกสารคู่มือสำหรับการขอใช้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ทั้ง 4 ภาษา (ภาษาไทย ภาษาลาว ภาษาเมียนมา ภาษากัมพูชา) เพื่อให้ นายจ้าง/ผู้ประกอบการนำกลับไปแจกให้กับลูกจ้างของตนเอง แต่อาจเนื่องมาจากยังไม่มี การประชาสัมพันธ์มากเท่าที่ควรทำให้แรงงานต่างด้าวยังขาดความรู้ในสิทธิประโยชน์ของตนเองอยู่ สอดคล้องกับเบญจพร ทองมากและวรวิทย์ มิตรทอง (2564 : 52-64) ซึ่งการศึกษาข้างต้น พบว่า แรงงานต่างด้าวไม่ทราบถึงช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ที่ตนพึงได้รับเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าทางโรงพยาบาล ได้จัดทำเอกสารเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้กับแรงงานต่างด้าว แต่เมื่อนายจ้างเป็นผู้มารับและเก็บบัตรดังกล่าวไว้จึงไม่เห็นความสำคัญในการประชาสัมพันธ์เรื่องสิทธิประโยชน์แก่แรงงานของตนเอง

2. ความยุ่งยากในการขอรับสิทธิประโยชน์หรือเบิกเงินกองทุนประกันสังคม สอดคล้องกับประพัฒน์ จริพันธ์ และคณะ (2557 : 75) ที่ศึกษาการพัฒนาระบบการขึ้นทะเบียนประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ พบว่า 1 ใน 4 ประเด็นของปัญหาและอุปสรรคในการขึ้นทะเบียนประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว คือ ปัญหาภาระเบียดเบียนของหน่วยงานรัฐ กล่าวว่าการขึ้นทะเบียนมีกระบวนการที่ซับซ้อนและยุ่งยาก ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า นอกจากปัญหาความซับซ้อนและยุ่งยากของกระบวนการขึ้นทะเบียน ยังมีอีก 1 ปัญหาที่สำคัญ คือ เอกสารที่ใช้สำหรับขอรับสิทธิประโยชน์นั้นมีหลายประเภท ส่งผลให้เกิดความยุ่งยากในการจัดเตรียมเอกสาร โดยเฉพาะเอกสารจากประเทศต้นกำเนิดที่ต้องทำการแปลเอกสารด้วย

การศึกษาในครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าแรงงานต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี สามารถเข้าถึงการประกันสังคมได้อย่างสะดวก ทั้งนี้ ความสามารถในการเข้าถึงการประกันสังคมของแรงงานต่างด้าวขึ้นอยู่กับปัจจัยการเข้าถึงบริการ 5 มิติ Panchansky & Thomas (1981, อ้างถึงใน อีราพร ดาวเจริญ, 2559 : 18) ได้แก่ 1) การเข้าถึงแหล่งบริการ 2) ความพอเพียงของการให้บริการ 3) การยอมรับคุณภาพของบริการ 4) ความสามารถในการชำระค่าใช้จ่ายของผู้รับบริการ 5) ความสะดวกและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งบริการ รวมถึง การประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ประกันสังคมให้กับแรงงานต่างด้าว โดยให้นายจ้าง/สถานประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องทำการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และประชาสัมพันธ์เรื่องสิทธิประโยชน์แก่แรงงานต่างด้าวอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการดำเนินการและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์เรื่องสิทธิประโยชน์ประกันสังคมผ่านช่องทางต่าง ๆ ให้นายจ้าง/สถานประกอบการ รวมถึงแรงงานต่างด้าวสามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ
2. การส่งเสริมพัฒนานายจ้าง/ผู้ประกอบการ รวมถึงแรงงานต่างด้าวให้เล็งเห็นความสำคัญของการขึ้นทะเบียนประกันสังคมแก่แรงงานต่างด้าว
3. พัฒนาระบบและจัดทำฐานข้อมูลแรงงานต่างด้าวทั้งในประเทศ และประเทศต้นกำเนิด โดยเฉพาะฐานข้อมูลที่เป็นเอกสารสำคัญและจำเป็นในการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ เพื่อลดความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพมหานคร. (2564). ประกันสังคม พร้อมดูแลแรงงาน 3 สัญชาติ ย้ำต้องถูกกฎหมายเท่านั้น. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2564. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/news/939653>
- จอมขวัญ ขวัญยืน. (2549). การศึกษาการจัดสวัสดิการแรงงานต่างด้าว : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร (ISBN 974-14-3429-4). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ดร.มณฑล กปิลกาญจน์ และ นางสาววันใหม่ นนทิสิตพิงค์. (ม.ป.ป.). แรงงานนอกระบบ: ผลกระทบและความท้าทายในยุค COVID-19. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2564. แหล่งที่มา: https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_3_0_Mar_2021.aspx

- ทีเอ็นเอ็น ออนไลน์. (2564). ประกันสังคมแรงงานต่างด้าว ได้สิทธิประโยชน์อะไรบ้าง. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2564. แหล่งที่มา: <https://www.tnnthailand.com/news/social/94773/>
- ธนิต โสรัตน์. (2564, 15 พฤศจิกายน). แรงงานต่างด้าว...ปัญหาซ้ำซากที่ชุกไว้ได้พรม. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2565, จาก <https://www.posttoday.com/economy/columnist/668201>
- ธีราพร ดาวเจริญ. (2559). การเข้าถึงสวัสดิการสังคมสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เบญจพร ทองมาก และวรวิทย์ มิตรทอง. (2564). การรับรู้สิทธิประโยชน์ของบัตรประกันสุขภาพและบัตรประกันสังคมในกลุ่มแรงงานต่างด้าว และบุคลากร ณ โรงพยาบาลแห่งหนึ่ง ในจังหวัดสมุทรสาคร. วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา. 16 (1), 52-64.
- ประพัฒน์ จริยพันธุ์ และคณะมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2557). การพัฒนาระบบการขึ้นทะเบียนประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ. ทุนอุดหนุนการวิจัย จากกองทุนประกันสังคม สำนักงานประกันสังคม.
- พรรษา ศิริมาจันทร์. (ม.ป.ป.). ปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย 3 สัญชาติในประเทศไทย [ไฟล์ PDF]. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2564. แหล่งที่มา: <http://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2019/09/ปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย.pdf>
- สาทิณี ศิริไพบูลย์. (2561). การคุ้มครองทางสังคมและสิทธิประโยชน์ประกันสังคม สำหรับแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ. วารสารวิจัยสังคม. 41 (2), 97-140.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). (ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 [ไฟล์ PDF]. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2565. แหล่งที่มา: <https://www.nesdc.go.th/download/document/Yearend/2021/plan13.pdf>
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (2564). สถานการณ์แรงงานต่างด้าว. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2564. แหล่งที่มา: https://www.doe.go.th/prd/alien/statistic/param/site/152/cat/82/sub/76/pull/sub_category/view/list-label
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (ม.ป.ป.). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคนต่างด้าว. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2564. แหล่งที่มา: http://www3.mol.go.th/academician/basic_alien
- สิริโฉม พรหมโฉม. (ม.ป.ป.). การทำงานของคนต่างด้าว หรือแรงงานข้ามชาติ [ไฟล์ PDF]. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2564. http://web.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/k120%20jun_12_1.pdf
- สุธิดา แจ่มประจักษ์. (2563). สวัสดิการสังคมไทยในกระบวนการพัฒนา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 9 (2), 315-328.